

Republika Srbija
Tužilaštvo za ratne zločine

OBRAĆANJE ZAMENIKA TUŽIOCA ZA RATNE ZLOČINE DRAGOLJUBA STANKOVIĆA

2004.

UPOTREBA ISKAZA SVEDOKA DATIH PRED ORGANIMA MKTJ U POSTUPCIMA PRED DOMAĆIM SUDOVIMA

Osnovni problem u postupcima protiv učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, važniji i od problema komandne odgovornosti, je svakako problem obezbeđivanja dokaznog materijala. Pri tome treba imati u vidu prirodu ovih krivičnih dela i vreme u kojima su vršena, a to je vreme kada je zbog ratnih događanja gotovo nemoguće obezbediti materijalne dokaze sa lica mesta, kao što su pismeni izveštaji, uvidjaj, balističko i druga veštačenja.

U većini slučajeva jedina dokazna sredstva su iskazi svedoka očevidaca, posrdenih svedoka i svedoka-žrtava. Zbog toga su iskazi ovih svedoka važni jer često predstavljaju glavni izvor saznavanja i određivanja da su konkretni zločini zaista i počinjeni, ovo posebno ako se radi o očevicima koji su videli zločine ili o samim žrtvama zločina.

Pristup ovim svedocima za Tužilaštvo za ratne zločine predstavlja poseban problem, jer se sve pomenute kategorije svedoka, po pravilu, nalaze na teritoriji koja nije pod neposredom jurisdikcijom srpskog pravosudja, sada na teritorijama novih država, bivših republika SFRJ ili na teritoriji Kosova.

Doduše, ovo pitanje je donekle rešeno Evropskom konvencijom o pružanju pomoći u krivičnopravnim stvarima i zaključenim bilateralnim sporazumima između pojedinih država u regionu. Medjutim, praksa je pokazala da je ovakva saradnja dosta spora jer je formalizovana i uključivala u sebe učešće većeg broja državnih organa te nije odgovarala težnji brze razmene informacija kakva je neophodna u istražnoj fazi postupka.

Sporazumom između predstavnika tužilaštva Republike Srbije i Hrvatske, koji je

kao što znate, potpisan na prošlom okruglom stolu u mnogome je rešen problem pristupa svedocima ali u fazi tzv predkrivičnog postupka. Takav bi sporazum trebalo da se zaključi uskoro i sa Republikom Srbijom i Republikom BiH. Medjutim, ovakvim sporazumima ne rešava se problem pristupa svedocima isražnom sudiji ili pretresnom veću u kasnijm fazama postupka.

Imajući u vidu teškoće u pristupu svedocima, Tužilaštvo za ratne zločinam je, od početka svog rada, postavljalo pitanje upotrebljivosti, odnosno prihvatljivosti dokaznog materijala koji je nastao u Tribunalu. Ovo pitanje se pre svega odnosilo na upotrebljivost iskaza svedoka saslušanih od strane istražitelja Tužilaštva MKSJ ili od strane sudećeg veća Tribunala. Pred sudskim većima MKSJ pojavio se za naše uslove nezamislivo veliki broj svedoka i to kako svedoka očevidaca tako i svedoka žrtava ratnim događanjima na prostorima bivših republika SFRJ i Kosova. U najvećem broju slučajeva radi se o svedocima koji nacionalnom pravosudju nisu dostupni ili iz drugih razloga ne žele da svedoče pred njihovim organima i o sveocima čijim se iskazima značajno definišu ratni zločini koji su se odigrali na ovim prostorima. To su događaji- ratni zločini, koji su, ili koji mogu biti, predmet istraživanja i Tužilaštva za ratne zločine, ali sa nižeg nivoa odgovornosti.

Poslednjom izmenom Zakona.o ratnom organizaciji., članom 14a omogućeno je korišćenje dokaza u posedu tužilaštva MKSJ-a., odnosno korišćenje zapisnika o iskazima svedoka saslušanih od strane Tribunala.

Uvodjenjem ovog instituta znatno bi se doprinelo efikasnosti sudjenja za ratne zločine u nacionalnim sudovima u regionu. Naime, prihvatanjem iskaza datih MKSJ- u tokom krivičnih postupaka, nacionalni sudovi bi mogli izbeći direktno ispitivanje svedoka koji su već svedočili u sudskim postupcima o istim događajima. (Po pravilu, radi o svedocima koji se sada nalaze na teritoriji koja nije pod jurisdikcijom srpskog pravosudja, i čiji je pristup našim pravosudnim organima nemoguć iz raznih razloga ili je znatno otežan). Time bi se uštedeli resursi i vreme u tom smislu što sud neće morati ponovo da izvodi dokaz saslušanjem svedoka koji su svoje iskaze već dali Tribunalu.

S svedok ne bi morao iznova da daje svoj iskaz a, možda, ne bi bilo ni potrebno da se taj svedok uopšte pojavi u sudnici. Predpostavljam da se zakonodavac tim razlozima rukovodio kada je uveo ovaj institut u naše pozitivno zakonaodavstvo.

Ono što je za Tužilaštvo najvažnije, to je mogućnost preduzimanja krivičnog gonjenja na osnovu podataka i dokaza prikupljenih od strane Tužioca MKSJ, koja je predviđena u stavu 2, člana 14a Zakona. Medjutim, moje je mišljenje, zakonodavac je nejasno i trapavo formulisao ovu odredbu, jer se iz iste ne vidi da li se ovakva mogućnost odnosi samo na ustupljene predmete od strane MKSJ ili se time podrazumeva da Tužalac može u svakom slučaju, na osnovu dokaza koji su izvedeni

u Tribunalu, sa svoje strane, preduzeti krivično gonjenje za bilo koji slučaj, a ne samo onaj koji je ustupljen. Logičko i sistematsko tumačenje člana 14a, nažalost, pruža osnov za zaključak da se ova mogućnost odnosi isključivo na slučaj kada je predmet ustupljen domaćem pravosudju i odnosi se samo na taj konkretan predmet, te bi na taj način mogućnost upotrebe dokaza, iskaza svedoka datih pred Tribunalom, bila u znatnoj meri sužena.

Primer za to jesu dokazi – iskazi koji su svedoci dali u postupku pred Tribunalom koji se vodi protiv Miloševića, pre svega, zbog ratnih zločina izvršenih na Kosovu. Čitajući transkripte sa sudjenja Miloševiću, možemo videti da ovi svedoci svojim iskazima rasvetljavaju činjenice i okolnosti pod kojima su izvršeni zločini prema civilima albanske nacionalnosti. Pored Miloševića i drugih, koji odgovaraju po tzv. »komandnoj odgovornosti«, odgovorni za iste zločine su i počinioci nižeg ranga protiv kojih Tužilaštvo za ratne zločine vodi tzv. predkrivični postupak. Za preduzimanje gonjenja protiv izvršioca «nižeg » ranga od velike je važnosti mogućnost prihvatanja ovakvih iskaza, pogotovu onih datih od strane svedoka albanske nacionalnosti.

Da li će to tako zaista i biti zavisi od konkretnog slučaja i pokazaće buduća praksa u primeni ovog instituta. Osim toga, zakonodavac je predvideo izvesna ograničenja korišćenja ovog instituta i to- priznavanje ovih dokaza, pa i iskaza svedoka je samo mogućnost, a ne i obaveza domaćeg suda; mogu se priznati samo oni iskazi koje su svedoci dali u skladu sa Statutom i Pravilima o postupku Tribunala; i ono najvažnije, domaći sud, pa ni Tužilac nisu vezani tim iskazima, već utvrđuju činjenice u skladu sa načelom slobodne ocene dokaza. Ovo upućuje na zaključak da se na takvom iskazu ne može zasnivati sudska odluka, odnosno dometi odluka o pokretanju krivičnog postupka.

Bez obzira na to zakonodavac je dao prostora da se iskazi svedoka sačinjeni od strane istražitelja ili izjave koje su svedoci dali pred pretresnim većem Tribunala, prihvate od strane domaćeg suda kao dokazi.

Da li će se to u praksi desiti i kojoj meri u mnogome zavisi od značaja i kvaliteta iskaza svedoka, kao i od kvaliteta samih zapisnika, stručnosti i kvalifikovanosti samih haških istražitelja, kao ispitivača.

U svom dosadašnjem radu, zahvaljujući saradnji sa Tužilaštvom MKSJ, pružio sam veliki broj zapisnika o saslušanju svedoka, koji su sačinjeni od strane istražitelja Tužilaštva MKSJ a tiču se događanja na Kosovu. Upravo ti zapisnici davali su mi značajne informacije i bili polazna osnova za istraživanje događaja – ratnih zločina na koji su se odnosili.

U nedostatku zakonske regulative o prihvatljivosti tih iskaza u postupku, veći broj

ovih svedoka ponovo su svedočili o događajima ovoga puta pred nacionalnim pravosudnim organima, pred istražnim sudijom i Tužiocem. Da pojasnim, u organizaciji Haške kancelarije ove svedoke kroz institut odredjenih istražnih radnji saslušavali smo istražni sudija i ja, kao tužilac, na Kosovu u prostorijama haške kancelarija u Prištini. To je dakle bila teritorija na kojoj svedoci sada žive i u prostorijama koje su predstavljale za njih i za nas neutralni teren.

Zbog te činjenice svedoci, koji su uglavnom bili iz redova svedoka žrtava, bili su izuzetno kooperativni, raspoloženi za davanje izjava, slobodno su izlagali svoja iskustva vezana za neke od događaja, te ni u jednom slučaju nije bilo potrebe da se posebnim pitanjima podstiču na razgovor.

I pored ove činjenice svedoci su istražnom sudiji i meni davali informacije koje su bile različite od onih sadržanih u zapisnicima o njihovom saslušanju pred haškim istražiteljima. Na primer iz ovih zapisnika proizilazilo je da je aktivnu ulogu u događajima koji su predmet svedočenja imale jedinice JNA. Međutim, ni jedan od svedoka takvu ulogu jedinica JNA nisu ni pominjali. U ovim situacijama predočavali smo svedocima razlike u njihovim iskazima, međutim, svi su oni saglasno izjavljivali da istražiteljima nisu pojašnjavali ulogu jedinica JNA već da su i njima, kao i nama objasnili da su te jedinice kilometrima bile udaljena od mesta događaja i da nisu imale nikakvu ulogu u tome.

Pored ove razlike za neke od zapisnika o saslušanju svedoka koji su sačinjavali haški istražitelji mogu da kažem da nisu urađeni na stručnom nivou, da su površni, jer se iz istih ne mogu videti detalji događanja koji su svedoci očevidci opisivali.

Dakle, pitanje upotrebljivosti iskaza svedoka datih pred organima MKT u postupcima pred domaćim sudovima ne može se unapred i paušalno određivati. Sve to zavisi od konkretnog slučaja i od okolnosti koje sam gore izneo. Praksa će pokazati koliko će ti zapisnici biti od značaja za rasvetljavanje konkretne krivično pravne stvari.

*ZAMENIK TUŽIOCA ZA RATNE ZLOČINE
Dragoljub Stanković*